

Eerste nazomertelling van Nijlganzen in Zuid-Kennemerland en de Haarlemmermeer, september 1995

Pim de Nobel & Fred Cottaar

Inleiding en werkwijze

In het weekeinde van 16 en 17 september 1995 is voor de eerste keer een nazomertelling uitgevoerd van de Nijlganzen in het gebied van de vogelwerkgroep. In september zijn de vogels het meest geconcentreerd en is het dus eenvoudig tellen. Deze nazomertelling had als doel het bepalen van de populatiegrootte na afloop van het broedseizoen (Cottaar & de Nobel, 1995). De volgende personen hebben hun bijdrage geleverd door de van te voren geselecteerde gebieden te controleren op Nijlganzen en worden daarvoor hartelijk bedankt: Louk Bijvoet, Niko Buiten, Fred Cottaar, Steve Geelhoed, Amon Gouw, Hans Groot, Ferdy Hieselaar, Fred Hopman en Piet van Vliet.

De nazomertelling

De telling heeft een onverwacht hoog aantal van minimaal 451 Nijlganzen opgeleverd. Dubbelstellingen zijn onwaarschijnlijk; bijna iedereen heeft zaterdag overdag geteld en er zijn geen grote verplaatsingen geconstateerd. Eerder zijn enkele tientallen vogels gemist, daar het geen integrale telling betrof. In figuur 1 is de verspreiding van de Nijlganzen en de ligging van de telgebieden weergegeven.

De grootste groepen verbleven bij de IJmuidense sluizen (84), in de Heksloot (122) en de Vereenigde Binnenpolder (34), op de oevers van het Zuider Buiten Spaarne ter hoogte van het Hageveld (73) en op de weilanden tussen Oase en Panneland te Vogelenzang (86). Slechts de kleine groepen zaten her en der verspreid, veelal families met soms nog kleine pullen (2x). Opmerkelijk is het ontbreken van een concentratie in de noordwestelijke Haarlemmermeer, al lijkt er wel sprake te zijn van uitwisseling tussen de gebieden aan weerszijden van Spaarne en Ringvaart.

Ten tijde van de nazomertelling sliepen maximaal 64 Nijlganzen op een gezamenlijke slaappleats in het eerste infiltratiegebied van de Amsterdamse Waterleidingduinen. Deze sinds vorig jaar bestaande slaappleats wordt onregelmatig gebruikt door vogels die laat in de schemer vanuit noordoostelijke richting laag komen aangevlogen (med. Tom van Spanje). Afhankelijk van de waterstand slapen hier Nijlganzen. Van andere slaappleatsen

naast bovenstaande en die bij de Spaarnwouderplas waar met name in juli en augustus Nijlganzen verschijnen (Cottaar et al., 1988), is nog niets bekend...

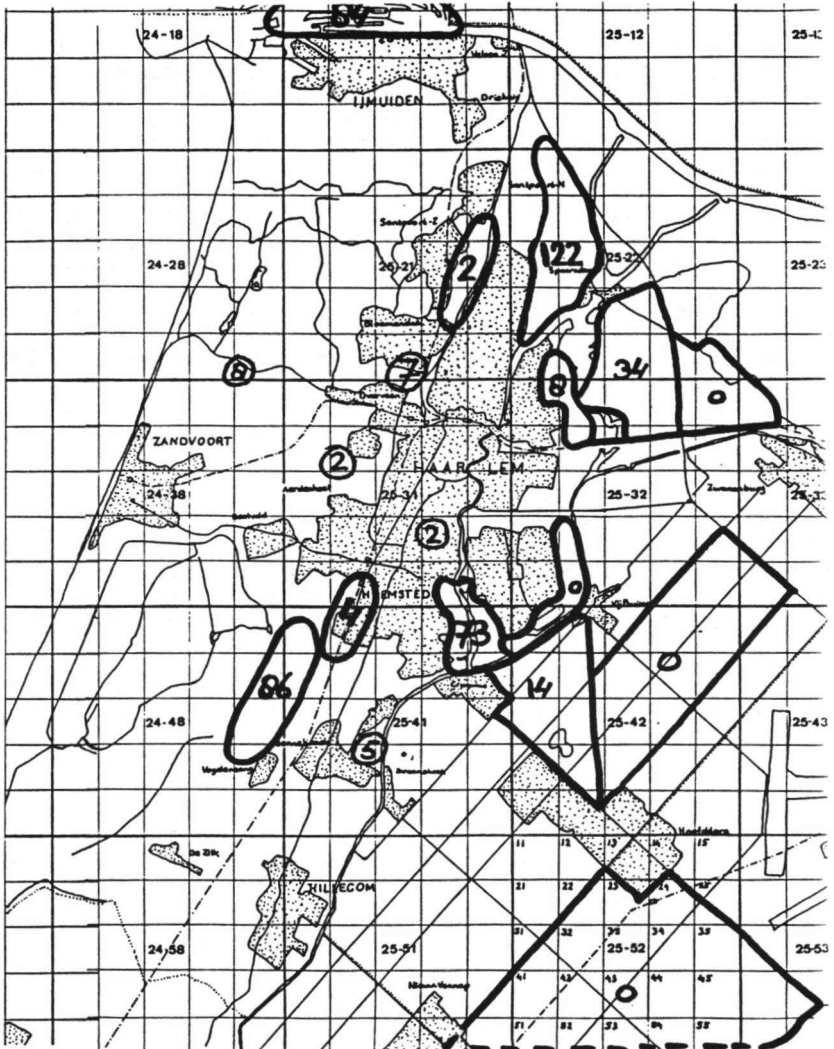
Discussie

Op grond van de nazomertelling zou de huidige schatting van de populatiegrootte (250 à 350 vogels; Cottaar & de Nobel, 1995) kunnen worden bijgesteld tot 450 à 500 exemplaren. Echter, de vraag kan gesteld worden welke telling (en dus welk moment in het jaar) zich het beste leent voor zo'n schatting. Zo negeert verdubbeling van het aantal broedparen het (grote) aandeel niet-broedvogels, maar houdt een nazomertelling geen rekening met de (in het algemeen hoge) 'verliespost' door sterfte en dispersie in najaar en winter. De midwintertelling lijkt al met al het meest geschikt voor de bepaling van de omvang van de regionaal gebonden Nijlgans-populatie.

Tijdens de drie meest recente midwinter-watervogeltellingen zijn respectievelijk 207, 251 en 236 Nijlganzen geteld (van Vliet, 1993-'95). Dit ogenschijnlijk robuuste gegeven lijkt een goede basis voor de schatting van een januari-aantal van zo'n 250 vogels, oplopend tot 500 exemplaren na afloop van het broedseizoen.

Een theoretische rekensom onderbouwt deze schatting. Het gemiddeld aantal groot gebrachte pullen per succesvol paar bedraagt 6,5 op basis van 25 paren met 162 jongen (met een standaarddeviatie van $\pm 3,6$; bron: het waarnemingen-archief van de Vogelwerkgroep). De 37 broedparen (stand in 1992) zouden dus 241 jongen kunnen produceren: een verdubbeling van de populatie gedurende het broedseizoen. De bevestiging kan eenvoudig verkregen worden door tijdens de volgende nazomertelling het aandeel eerstejaars vogels te bepalen (juvenielen missen de donkere oog- en borstvlek en hebben een geelgrijze snavel- en pootkleur).

Een andere vraag betreft het grote verschil (circa 250 vogels) tussen het nazomer- en midwintertotaal. Een afname gedurende het najaar lijkt een jaarlijks gegeven, er zijn ook geen aanwijzingen dat de reproductie in 1995 uitzonderlijk hoog was. Natuurlijke sterfte, als gevolg van de wintergevoeligheid (Hopman, 1995), lijkt niet de belangrijkste oorzaak te kunnen zijn; de schaarse strenge winters doen hun invloed veelal pas vanaf januari gelden en het is bovendien moeilijk voor te stellen dat zoveel slachtoffers onopgemerkt blijven. Dispersie lijkt het antwoord, tenzij de watervogeltellers in januari 1996 met een verrassing komen...

Figuur 1. Nijlganzen in Zuid-Kennemerland en de Haarlemmermeer tijdens de nazomertelling van 16/17 september 1995. De grotere telgebieden zijn omlind. De cijfers corresponderen met het aantal getelde Nijlganzen.

Tot slot nog een korte beschouwing over het nationale belang van onze Nijlganzen. Naar schatting had Zuid-Kennemerland in 1992 bijna 5% van het Nederlandse broedbestand binnen zijn grenzen (37 van 800 à 900 paar; van Dijk et al., 1994).

Indien het nazomeraantal van september 1995 wordt vergeleken met het in Nederland getelde aantal tijdens de Internationale Vogeltrekdag op zondag 10 oktober 1993, bedraagt het aandeel zelfs 11% (451 van 4142 vogels; Lensink & Kwak, 1994). Dit laatste komt precies overeen met het percentage tijdens de midwintertelling van januari 1994 (251 van 2373 vogels; van Roomen et al., 1995).

De genoemde getallen zijn natuurlijk open voor discussie maar desalniettemin indrukwekkend, eens te meer wanneer men bedenkt dat onze regio (incl. Haarlemmermeer) nog geen 1% van het landoppervlak van Nederland beslaat.

Conclusies

De afgelopen drie jaar zijn er in Zuid-Kennemerland en de Haarlemmermeer circa 250 Nijlganzen vastgesteld tijdens de midwintertellingen. In september 1995 bleken er zo'n 450 à 500 vogels aanwezig tijdens een eerste nazomertelling. Reproductie door lokale broedvogels leidt tot een tijdelijke verdubbeling van de populatie. Sterfte en met name jaarlijks optredende dispersie veroorzaken het lagere januari-aantal.

De regio herbergt zo'n 5 à 10% van de Nederlandse populatie en lijkt een belangrijk bron van zich elders vestigende vogels.

Literatuur

- Cottaar, F., Geelhoed, S., Huijssteeden, E. van & Tanger, D., 1988. Vogels van de Spaarnwouderplas 1979-1988. De Fitis 24(4): 149-183.
- Cottaar, F. & Nobel, P. de, 1995. De Nijlgans in Zuid-Kennemerland en de Haarlemmermeer. Fitis 31(2): 60-69.
- Dijk, A.J. van, Hustings, F. & Verstrael, T., 1994. SOVON Broedvogelverslag 1992. SOVON-monitoringrapport 1994/03. SOVON, Beek-Ubbergen.
- Hopman, F., 1995. De Nijlgans, een explosief toenemende exoot? Fitis 31(1): 8-18.
- Lensink, R. & Kwak, R., 1994. 500 x 8 uur Vogels tellen in Nederland. Verslag van de Internationale Vogeltrekdag op zondag 10 oktober 1993. Vogelbescherming Nederland, Zeist.

- Roomen, M. van, Winden, E. van & Zollinger, R., 1995. Mid-wintertelling van watervogels in Nederland, januari 1994. SOVON-monitoringrapport 95/01, RIZA-rapport BM 94.16, IKC-Natuurbeheer coproductie 3. SOVON, Beek-Ubbergen.
- Vliet, P. van, 1993-'95. Watervogeltelling-verslagen. Fitis 29(4): 161-166; 30(4): 191-195 en 31(4).

Pim de Nobel, Javastraat 687, 1095 DN Amsterdam
Fred Cottaar, Marsstraat 1, 2024 GA Haarlem